

KAMIL KUBIAK

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie
ORCID: 0000-0002-9910-164X

Życie i rola proroka Abrahama w islamie oraz różnice w przedstawieniu życia Abrahama w Księdze Rodzaju i Koranie

DOI: doi.org/10.26142/stgd-2021-027

Streszczenie: Artykuł omawia życie Abrahama, który jest ważnym prorokiem wielkich, światowych religii monoteistycznych. W artykule nacisk został położony na islam. Ukazana zostaje perspektywa tej religii i jej świętej Księgi – Koranu. Omówienie rozpoczyna się od ukazania pozycji Koranu oraz wyjątkowości tej świętej Księgi w porównaniu do pozycji innych świętych Ksiąg w ich religiach. Dalej przedstawiona zostaje rola proroków w islamie i omówiona zostaje postać Abrahama jako proroka tej religii. Po omówieniu postaci Abrahama z perspektywy Koranu zostają zebrane i przedstawione istotne różnice i podobieństwa między Koranem i Księgą Rodzaju w ukazaniu życia tego proroka.

Słowa kluczowe: Abraham, islam, prorok

The Life and Role of the Prophet Abraham in Islam and the Differences in the Portrayal of Abraham's Life in the Book of Genesis and the Quran

Abstract: The article discusses the life of Abraham, who is an important prophet of the world's great monotheistic religions. The article focuses on the perspective of Islam. The perspective of this religion and its holy book, the Koran, is shown. The discussion begins by showing the position of the Koran and the uniqueness of this holy book in comparison to the position of other holy books in their religions. Next, the role of prophets in Islam is presented and the figure of Abraham as a prophet of this religion is discussed.

After discussing Abraham from the perspective of the Koran, significant differences and similarities between the Koran and the Book of Genesis in showing the life of this prophet are gathered and presented.

Keywords: Abraham, Islam, prophet

Wprowadzenie

Trzy wielkie religie monoteistyczne: chrześcijaństwo, judaizm i islam swojego początku upatrują w wierze Abrahama. Każda z tych religii uważa siebie za prawdziwego kontynuatora jego wiary, jednocześnie uznając, że również prawdziwie kontynuuje jego tradycję, wyznając Boga Abrahama. Jednocześnie religie te, z pewnymi wyjątkami, uznają prawdziwość religii poprzednich. I tak chrześcijaństwo uznaje prawdziwość Pięcioksięgu Mojżesza i włącza go do kanonu swoich świętych ksiąg. Z kolei islam uznaje prawdziwość objawień względem niego wcześniejszych - Tory i Ewangelii: „On tobie zesłał Księgę z prawdą, stwierdzając prawdziwość tego, co już było przed nią. On zesłał niegdyś Torę i Ewangelię” (Koran III, 3); „My posłaliśmy ich śladami Jezusa, syna Marii, potwierdzając prawdziwość tego, co było przed Nim w Torze; i Jemu dając Ewangelię” (Koran V, 46-47). Jednocześnie twierdzi, że żadna z tych ksiąg nie zachowała się do obecnych czasów w prawdziwej, niezmienionej wersji: „Oto Bóg zawarł przymierze z tymi, którym została dana Księga: «Wy będziecie ją wyjaśniać ludziom i nie będziecie jej ukrywać.» Lecz oni wyrzucili to za swoje plecy, i przehandlowali za niską cenę.” (Koran III, 187). Dlatego w Koranie często pojawiają się historie proroków znanych m.in. ze Starego Testamentu. Przykłady tych historii, zgodnie z perspektywą islamu, mają pokazać, gdzie zostały popełnione błędy w przekazie tych Ksiąg¹.

Ważną postacią dla islamu jest niewątpliwie prorok Abraham. Postaci tej poświęcona jest cała sura XIV. W islamie Abraham jest zaufanym przyjacielem Boga i propagatorem monoteizmu². Sprzeciwił się on swojemu ojcu wyznającemu wiarę w wielu bogów: „Oto powiedział Abraham do swojego ojca Azara: «Czy ty bierzesz sobie bałwany za bogów? Ja widzę ciebie i twój lud w jawnym błędzie!»”. (Koran VI, 74).

Jednak przed przejściem do omówienia postaci Abrahama z perspektywy islamu, należałoby omówić miejsce, jakie zajmuje Koran w tej religii. To właśnie ze świętej Księgi islamu pochodzi większość przekazu o tym proroku, uznawanego przez islam za autentyczny. Dalej zostanie omówiona jedna z głównych zasad

¹ T. Stefaniuk, *Islam wobec judaizmu i chrześcijaństwa - perspektywa Koranu*, „Nurt SVD” 1 (2017), s. 146.

² M. F. Gulen, *Muhammad Wysłannik Boga*, Białystok 2013, s. 119.

wiary islamu, jaką jest wiara w posłannictwo proroków, do których również należał Abraham. Następnie przedstawiony będzie sam Abraham zgodnie z tym, co jest o nim napisane w Koranie, oraz zostaną porównane różnice między tym przedstawieniem, a przedstawieniem życia tego proroka w Księdze Rodzaju.

1. Pochodzenie, rola i znaczenie Koranu w islamie

Analizując treść świętej Księgi islamu, czyli Koranu, można zauważyć jej wyjątkowość na tle świętych Ksiąg innych religii. Zarówno święte Księgi chrześcijaństwa, jak i judaizmu, zostały natchnione przez Boga. Uzdolnił On wybranych ludzi do spisania tych Ksiąg, udzielając im specjalnej mocy (hebr. ruah)³. Tym samym Stary Testament jak i Nowy Testament są dziełem zarówno Boga jak i człowieka. Głębsze zrozumienie świętych Ksiąg pokazuje, że każda księga Pisma Świętego jest dziełem Boga, jak również dziełem człowieka. Powyższe oznacza, że Bóg nie jest jedynym autorem Biblii i nie podyktował jej treści wybranym osobom, celem jej zapisania. Ważną cechą Pisma Świętego jest możliwość tłumaczenia go na inne języki bez utraty charakteru objawionego. Świadczy o tym chociażby to, że Jezus za czasów swojej działalności prawdopodobnie posługiwał się językiem aramejskim, a już Ewangelie spisane zostały w starożytnej grece.

Czytając zapisy Koranu, świętej Księgi islamu, można zauważyć istotne różnice w odniesieniu do charakteru Pisma Świętego. Koran jest nie tyle natchniony, co objawiony, zarówno co do formy, jak i co do treści. Został objawiony Muhammadowi od 610 r. i był mu stopniowo przekazywany aż do roku 632, czyli do śmierci ostatniego proroka islamu⁴. Został mu przekazany przez archanioła Gabriela w „jasnym języku arabskim” (Koran XVI, 103). Objawienie Koranu dotyczy więc nie tylko jego treści, ale również formy, w tym sporządzenia go w języku arabskim. Istotną cechą Koranu jest to, że każde jego tłumaczenie na inny język będzie jedynie interpretacją treści i nie będzie miało już charakteru objawionego, które to charakteryzuje jedynie oryginalny tekst, objawiony prorokowi Muhammadowi. Jednak mimo to tłumaczenia Koranu dla wielu muzułmanów będą jedynym dostępnym zapisem tej Księgi.

Mając na uwadze charakter świętej Księgi islamu, należy również podkreślić, że przekazuje ona, zgodnie z teologią islamu, ostateczne objawienie i jest jedyną Księgą z świętych Ksiąg, która zachowała się w niezmienionej formie do czasów obecnych. Zarówno Tora jak i Ewangelie, według islamu, uległy wypaczeniu

³ J. Homerski red., *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Poznań-Warszawa 1973, s. 122.

⁴ J. Bielawski, *Komentarz do Koranu w: Koran*, Warszawa 1986; Janusz Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2011, s. 54-57.

i ich oryginalna treść nie przetrwała próby czasu (Koran III, 187). To nie zmienia jednak faktu, że mogą one zawierać pewne prawdziwe informacje. Jednak zawsze ostatecznym kryterium, arabskim *Al-Furqan*, jest Koran⁵. Dokładna analiza zapisów pokazuje, że w licznych miejscach, według islamu, zostały popełnione błędy w przekazie Tory i Ewangelii. Część tych błędów dotyczy również postaci proroka Abrahama, jednego z ważniejszych proroków islamu walczącego o czystość monoteizmu z licznymi bałwochwalcami i poganami (Koran VI, 74).

2. Prorocy w islamie

Badania islamu pokazują, że prorocy są jednym z najważniejszych elementów tej religii. Zgodnie z Koranem prorocy byli posyłani do ludzi już od czasów pierwszego proroka Adama (Koran II, 30). Posługa każdego z proroków trwała pewien czas i była skierowana do określonej społeczności, a ich zadanie było ściśle zdefiniowane. Muhammad był ostatnim posłanym prorokiem⁶, jako pieczęć proroków do wszystkich ludów (Koran XXXIII, 40).

Zadaniem proroków było prowadzenie ludzi ku prawdzie, miało to na celu oczyszczenie ludzi z grzechów⁷. Warto tutaj zaznaczyć, że dla islamu obca jest idea grzechu pierwotnego⁸. Dlatego każdy z proroków miał prowadzić ludzi do prawdy, tym samym odciągając ich od zła i kierując w stronę jedyne Boga. Należy dodać, że koncepcja odkupienia rodzaju ludzkiego, wyzwolenie ludzkości od grzechu pierwotnego jest charakterystyczna dla chrześcijaństwa, nie dla islamu. Nie ma tu więc potrzeby posłania proroka w celu odkupienia ludzkości i przywrócenia pierwotnej harmonii⁹. Prorok ma prowadzić ludzi do Boga, ukazując im drogę jasną i prostą, (Koran II, 120) czyli taką, która jest zgodna ze ścisłym monoteizmem i prowadzi do prawdy.

M. Fethullah Gulen w swojej książce o proroku Muhammadzie pisze, że prorocy od początku byli przygotowywani przez Boga do swojej misji¹⁰. Posiadali oni szczególne cechy, wśród nich najważniejszą była prawdomówność¹¹. Prorok Muhammad określany był słowem *Al-Amin*, co znaczy z arabskiego „prawdomówny”. Bliższa analiza literatury ukazuje, że nawet jego najzgorzalsi wrogowie nie wątpili

---

⁵ T. Stefaniuk, *Islam wobec judaizmu i chrześcijaństwa - perspektywa Koranu*, „Nurt SVD”, 1 (2017), s. 146.

⁶ M. F. Gulen, *Muhammad Wysłannik Boga*, Białystok 2013, s. 29.

⁷ Tamże, s. 27.

⁸ R. Markowski, *Muzułmańskie pojęcie zbawienia w ujęciu porównawczym z doktryną katolicką*, w: „Warszawskie Studia Teologiczne” XVIII, (2005), s. 223.

⁹ Tamże, s. 223.

¹⁰ M. F. Gulen, *Muhammad Wysłannik Boga*, Białystok 2013, s. 47.

¹¹ Tamże, s. 47.

w jego prawdomówność¹². Podobnie można scharakteryzować Abrahama. Zgodnie z Koranem posiadał on wiele wspaniałych cech, które świadczyły o nim jako o proroku jedyne Boga. Był on współczujący i wspaniałomyślny (Koran IX, 114); łagodny, pokorny i nawracający się w skrusze (Koran XI, 75); był człowiekiem czystego serca (Koran XXXVII, 84); był sprawiedliwy (Koran XIX, 41) oraz nazwany przyjacielem Boga (Koran IV, 125).

Podobnie jak Muhammad, również prorok Abraham miał przede wszystkim odsunąć ludzi od grzechu, głównie związanego z kultami pogańskimi, i ukazać im prawdę, czyli religię monoteistyczną.

3. Abraham jako prorok islamu

Przed przejściem do scharakteryzowania i omówienia roli Abrahama w islamie należy zwrócić uwagę, że każda z wielkich trzech religii, nazywanych religiami abrahamowymi, czyli judaizm, chrześcijaństwo i islam, uznaje, że to właśnie ona właściwie kontynuuje i rozumie tradycję Abrahama. Wszystkie wspomniane religie uznają Abrahama za swojego założyciela. Wierni tych religii uznają, że wierzą w Boga Abrahama. Jednak każda z religii – judaizm, chrześcijaństwo i islam – w inny sposób rozumie rolę Abrahama oraz rozpoczęte przez niego działanie Boga wśród ludzi. Judaizm uznaje Abrahama za swojego założyciela, z którym Bóg zawarł przymierze, obiecując mu potomstwo liczne jak gwiazdy na niebie (Rdz 15,5) - tym potomstwem ma być właśnie wybrany naród żydowski. Chrześcijanie uznają, iż im przynależy rzeczywiste kontynuowanie tradycji Abrahama, od którego pochodzi Dawid i Jezus (Mt 1,1-17) oraz uznają, że w Jezusie Chrystusie Bóg objawił siebie, tym samym otwierając się na wszystkie ludy i włączając pogan w tradycję Abrahama: „Nie ma już Żyda ani Greka, nie ma niewolnika ani wolnego, nie ma mężczyzny ani kobiety, ponieważ wszyscy jesteście jedno w Chrystusie Jezusie” (Ga 3,28). Również muzułmanie uznają siebie za tych, którzy są prawdziwymi kontynuatorami religii Abrahama. Dla nich Abraham nie był ani żydem ani chrześcijaninem, był wyznawcą ścisłego monoteizmu (arab. *tauhid*), przez co był przodkiem muzułmanów (warto zwrócić uwagę na to, że muzułmanin oznacza *poddany Bogu*): „Abraham nie był ani żydem ani chrześcijaninem, lecz szczerze wierzącym hanifem, całkowicie poddanym, i nie był on z liczby bałwochwalców” (Koran III, 67). Hanif, którym według Koranu był Abraham, oznacza człowieka wyznającego ścisły monoteizm przed pojawieniem się islamu.

---

¹² Tamże, s. 23.

Prorok Abraham wymieniany jest w Koranie aż 69 razy¹³. Z ważniejszych proroków biblijnych, którzy wymienieni są w Koranie, jako prorocy islamu, Abraham jest trzecim (biorąc pod uwagę chronologię biblijną pojawiania się proroków), zaraz za Adamem i Noem, pod względem częstotliwości występowania.

Ważnym elementem, na który należy zwrócić uwagę analizując islam, jest rola, jaką pełni w nim Abraham. Zgodnie z Koranem można wyróżnić cztery główne role, czy też zadania tego proroka:

- był on człowiekiem walczącym o ścisły monoteizm (jeden z głównych dogmatów islamu),
- jest ojcem ludzi wierzących,
- otrzymał od Boga przymierze i Księgę,
- odbudował Święty Dom, utożsamiany ze Świętym Meczetem w Mekce, w którego stronę zwracają się na modlitwie wszyscy muzułmanie.

O bezkompromisowej walce o monoteizm, w jaką od początku wybrania przez Boga angażował się Abraham, świadczą przede wszystkim jego zmagania z ludem, z którego pochodził. Lud ten, zgodnie z Koranem, był ludem czczącym wielu różnych bogów, którym stawiano figurki i posągi: „Oto powiedział on swojemu ojcu i swemu ludowi: Cóż to są te posągi, którym się kłaniacie? (...) I przysięgam na Boga, iż przygotuję podstęp przeciw waszym bożkom, jak tylko odwrócicie się plecami. I rozbił ich w kawałki, z wyjątkiem głównego z nich - być może, oni do niego powrócą. Oni powiedzieli: Kto postąpił tak z naszymi bogami? Zaprawdę, on jest z liczby niesprawiedliwych!” (Koran XXI, 52, 57-59). W komentarzu do tego fragmentu oraz w dalszej części sury XXI okazuje się, że Abraham pozostawił tego jednego bożka, aby mu przypisać zniszczenie pozostałych. Jednak M. Fethullah Gulen w książce o proroku Muhammadzie, komentując powyższy fragment Koranu, stwierdza, że nie było to kłamstwo. Abraham nie mógł kłamać będąc prorokiem. Uzasadniając to Gulen przytacza inne tłumaczenie sury XXI wersetu 63 niż to, które znajduje się w polskim tłumaczeniu Koranu dokonany przez J. Bielawskiego. Brzmi ono: „To uczynił ten. On jest głównym z nich”¹⁴. U Bielawskiego czytamy: „To uczynił ten główny z nich”. Różnica ta ma wskazywać na fakt iż Abraham nie twierdził, że posąжки zostały zniszczone przez jednego z bogów. Przerwa pomiędzy „To uczynił ten” i „On jest głównym z nich”, jaką czyni Abraham, zgodnie z tłumaczeniem zawartym w książce Gulena, miała być aluzją do tego, kto naprawdę zniszczył posąжки, a jednocześnie miała kierować uwagę na największego z bożków¹⁵. Może to świadczyć o bezkompromisowej walce Abrahama o monoteizm, która nie musiała wykluczać jego prawdomówności jako proroka.

¹³ K. Kościelniak, *Wpływ Biblii na Koran*, „Studia Nauk Teologicznych” 4 (2009), s. 63.

¹⁴ M. F. Gulen, *Muhammad Wysłannik Boga*, Białystok 2013, s. 123.

¹⁵ Tamże, s. 123.

Świadcstwo o bezkompromisowości zmagania o czystość wiary widać również w relacji Abrahama do ojca. Potwierdzeniem jest fragment tekstu opisujący jego sprzeciw względem wiary politeistycznej Azara¹⁶. W Koranie wspomniana jest także inna sytuacja ukazująca hierarchię wartości Abrahama oraz fakt, że na jej szczycie stoi wiara w jedyne Boga, nawet ponad relacjami rodzinnymi: „Abraham prosił o przebaczenie dla swego ojca jedynie z powodu obietnicy, jaką jemu złożył. A kiedy stało się jasne, że on jest nieprzyjacielem Boga, Abraham wyrzekł się jego. Zaprawdę, Abraham był współczującym, wspaniałomyślnym!” (Koran IX, 114). Przytoczony cytat pokazuje, iż dla Abrahama, zgodnie z Koranem, wiara w ścisły monoteizm była ważniejsza nawet od najbliższych relacji rodzinnych. Wolał on je porzucić niż kontynuować relacje z nieprzyjaciółmi Boga.

Abraham jest również dla muzułmanów ojcem ich wiary. Świadczy o tym wiele miejsc w Koranie, gdzie prorok ten opisywany jest jako prawdziwie wierzący ojciec religii islamu: „Powiedz: Wierzymy w Boga i w to, co nam zesłał, i w to, co zostało zesłane Abrahamowi” (Koran III, 84). Warto podkreślić, że dużo fragmentów mówiących o Abrahamie pochodzi z sury II Koranu (Koran II, 124-127, 130, 132-133, 140, 258, 260). Sura ta pochodzi z okresu medyńskiego, czyli ostatniego okresu działalności Muhammada. Jej powstanie przypada na czas konfliktu z Żydami, którzy nie chcieli uznać Muhammada za ostatniego z proroków¹⁷. Często podkreśla ona fakt, że to wyznawcy islamu posiadają prawdę odnośnie tego, co w rzeczywistości jest kontynuacją wiary Abrahama: „Co wy będziecie czcić po mnie? Oni powiedzieli: Będziemy czcić twego Boga i Boga twoich ojców – Abrahama” (Koran II, 133). O powyższym świadczą też inne fragmenty przedstawiające islam jako religię chcianą przez Boga, jako ostatnią z religii objawionych w przeciwieństwie do innych religii - chrześcijaństwa i judaizmu: „Oni mówią: Bądźcie wyznawcami judaizmu lub chrześcijaństwa, a znajdziecie się na drodze prostej. Powiedz: Wcale nie! Idźcie za religią Abrahama” (Koran II, 135).

Rola Abrahama polegała również na otrzymaniu od Boga Księgi: „Zaprawdę to jest w dawnych księgach, księgach Abrahama i Mojżesza” (Koran LXXXVII, 18-19) i zawarciu przez niego przymierza z Bogiem: „I oto uczyniliśmy przymierze z prorokami: Z Noem, Abrahamem” (Koran XXXIII). Przez to stał się on przodkiem każdego prawdziwie wierzącego człowieka wyznającego wiarę w jednego Boga. Odłączając się od swojego ludu - wyznawców politeizmu - został obdarzony potomstwem i Bóg spośród jego synów wyznaczył następnych proroków: „A kiedy Abraham odłączył się od nich i od tego, co oni czcili poza Bogiem, obdarzyliśmy go Izaakiem i Jakubem; i wszystkich uczyniliśmy prorokami. I obdarzyliśmy ich naszym miłosierdziem” (Koran XIX 49-50).

¹⁶ Zgodnie z Koranem ojcem Abrahama był Azar, a nie Terach jak w Biblii.

¹⁷ J. Bielawski, *Komentarz do Koranu w: Koran*, Warszawa 1986, s. 838-839.

Ważnym wydarzeniem w życiu Abrahama i potwierdzającym jego niepodważalną rolę w religii, według przedstawień islamu, jest udział proroka w budowie Świętego Meczetu w Mekce. Wersety potwierdzające jego zaangażowanie znajdują się w III surze Koranu: „Powiedz: Bóg mówi prawdę! Postępujcie więc za religią Abrahama, szczerze wierzącego hanifa (...). Zaprawdę, pierwszy dom, który został ustanowiony dla ludzi, to ten, który jest w Bakka (...). W nim są znaki jasne - miejsce, gdzie stał Abraham” (Koran III, 95-97). Informacje na ten temat podaje również sura II: „I oto uczyniliśmy ten Dom miejscem nawiedzenia i miejscem bezpiecznym. I weźcie sobie jako miejsce modlitwy stację Abrahama” (Koran II, 125). Według tradycji islamu Abraham razem ze swoim synem Ismailem zbudował, czy też odbudował świątynię w Bakka (czyli w Mekce). Wskazuje to na niezwykle ważne miejsce proroka Abrahama w islamie. Potwierdza je święta Księga tej religii. Meczet w Mekce stanowi najważniejszy obiekt kultu religijnego. Do udziału w pielgrzymce do świętego miejsca zobowiązany jest każdy muzułmanin, jeżeli tylko ma taką możliwość. Nakaz ten również wynika bezpośrednio z Koranu: „W nim są znaki jasne - miejsce, gdzie stał Abraham; a kto wszedł do niego, był bezpieczny. Na ludziach ciąży obowiązek względem Boga - na tych, którzy mają ku temu środki - odprawienia pielgrzymki do tego domu” (Koran III, 97). Fakt odbudowy Świętego Domu przez tego proroka może podkreślać jego istotną rolę jako założyciela religii islamu.

4. Różnice w przedstawieniu życia Abrahama w Koranie i Księdze Rodzaju

Islam uznaje prawdziwość objawienia w religiach, które należą do tej samej rodziny, czyli wywodzą się od Abrahama. Jednak według Koranu w religiach tych nastąpiło wiele pomyłek i pierwotna prawda, która została objawiona, uległa zniekształceniu. Dlatego też Koran, jako jedyna Księga niezmienną przez człowieka, stanowi o tym, co jest i o tym, co nie jest w innych religiach naprawdę pochodzenia bożego¹⁸. Wynikają z tego liczne różnice względem Ewangelii i Tory, jak i również liczne podobieństwa oraz rzeczy dodane, które nie występują w świętych Księgach chrześcijaństwa i judaizmu.

Jak wspomniano Abraham jest postacią, która odgrywa istotne znaczenie w Koranie i w Księdze Rodzaju. Nie zawsze jest jednak ona opisywana zgodnie w tych dwóch pismach. W celu porównania proroka Abrahama występującego w Koranie i Księdze Rodzaju konieczne jest uwzględnienie trzech rodzajów

---

¹⁸ T. Stefaniuk, *Islam wobec judaizmu i chrześcijaństwa - perspektywa Koranu*, „Nurt SVD”, 1, (2017), s. 146.

stosunków, w jakich pozostaje Koran do Księgi Rodzaju w odniesieniu do Abrahama. Należy więc przeanalizować:

- a) to, co jest zgodne - to, co występuje i w Koranie, i w Księdze Rodzaju, i pokrywa się ze sobą;
- b) to, co nie jest niezgodne - to, co występuje w Koranie i nie jest niezgodne z tym, co występuje w Biblii w tym rozumieniu, że dodaje coś nowego, czego w Księdze Rodzaju nie opisano;
- c) to, co jest niezgodne - to, co występuje w Koranie, a w Księdze Rodzaju zostało przedstawione w inny sposób.

To, w czym Koran nie odbiega od Księgi Rodzaju w przedstawieniu życia proroka Abrahama, jest z pewnością zawarte z nim przymierze dotyczące narodzin syna, odwiedzin gości, którzy powiadają Abrahama o tym oraz niemożliwość zajścia w ciążę przez jego żonę. Ten fakt z życia Abrahama może zostać zaliczony do „tego, co jest zgodne” w relacji tych dwóch Ksiąg w odniesieniu do życia proroka. Jak to przedstawiono w tabeli:

Księga Rodzaju	Koran
<p>„Wtedy zapytali go: «Gdzie jest twoja żona Sara?» Odpowiedział: «Jest w namiocie». Rzekł mu jeden z nich: «O tej porze za rok znowu przyjdę do ciebie, a wówczas twoja żona Sara będzie miała syna». Sara zaś stała przy wejściu do namiotu, tuż za Abrahamem, i przysłuchiwała się rozmowie. Abraham i Sara byli już bardzo starzy. Sara nie miewała już miesiączi.” (Rdz 18, 9-11)</p>	<p>„Oni powiedzieli: «Nie obawiaj się! Przynosimy ci radosną wieść o mądrym chłopcu!» On powiedział: «Czy doprawdy obwieszczacie mi tę radosną wieść, kiedy osiągnąłem już podeszły wiek» W imię czego więc przynosicie mi tę radosną wieść? Powiedzieli: «Obwieszczamy ci radosną wieść w całej prawdzie. Nie bądź więc z liczby tych, którzy rozpaczają!»” (Koran XV, 53-55) i w innym miejscu: „Wtedy przyszła jego żona z krzykiem, biła się po twarzy i mówiła «Stara kobieta, bezpłodna!»” (Koran LI, 29)</p>

W tym przedstawieniu widać istotne podobieństwa. Do niewątpliwie najważniejszych należy fakt, iż żona Abrahama nie mogła już mieć dzieci. Mimo to aniołowie Boga obwieszczają Abrahamowi narodziny syna.

Kolejnym elementem tak samo opisywanym we wspomnianych pismach świętych jest troska Abrahama o mieszkańców Sodomy i Gomory. Jednak ta aktywność proroka, widoczna w wydarzeniu ocalenia Lota i śmierci jego żony,

ukazuje już pewne różnice. Dotyczą one głównie przedstawienia wiedzy Boga. W Księdze Rodzaju Abraham prosi Boga o ocalenie Sodomy i Gomory. Prosi o oszczędzenie miasta, jeżeli są w nim ludzie sprawiedliwi w liczbie co najmniej pięćdziesięciu. Potem, gdy Bóg zgadza się na propozycję proroka, liczba ta jest zmniejszana. Abraham prosi już o litość dla miasta, jeżeli znajdzie się w nim chociaż czterdziestu pięciu sprawiedliwych. Ostatecznie na prośbę proroka jest ona zmniejszana aż do dziesięciu (Rdz 18, 23-33). Ostatecznie sam Lot i jego córki zostają ocaleni. Sytuacja ta wygląda podobnie w Koranie, jednak jest nieco inaczej przedstawiona, jak to ukazano w poniższej tabeli:

Księga Rodzaju	Koran
<p>„Abraham rzekł: «Czy zamierzasz wygubić sprawiedliwych wespół z bezbożnymi? Może w tym mieście jest pięćdziesięciu sprawiedliwych; czy także zniszczysz to miasto i nie przebaczysz mu przez wzgląd na owych pięćdziesięciu sprawiedliwych, którzy w nim mieszkają? O, nie dopuść do tego, aby zginęli sprawiedliwi z bezbożnymi, aby stało się sprawiedliwemu to samo, co bezbożnemu! O, nie dopuść do tego! Czyż Ten, który jest sędzią nad całą ziemią, mógłby postąpić niesprawiedliwie?» Pan odpowiedział: «Jeżeli znajdę w Sodomie pięćdziesięciu sprawiedliwych, przebaczę całemu miastu przez wzgląd na nich». Rzekł znowu Abraham: «Pozwól, o Panie, że jeszcze ośmielę się mówić do Ciebie, choć jestem pyłem i prochem. Gdyby wśród tych pięćdziesięciu sprawiedliwych zabrakło pięciu, czy z braku tych pięciu zniszczysz całe miasto?» Pan rzekł: «Nie zniszczę, jeśli znajdę tam czterdziestu pięciu».</p>	<p>„Oto powiedział on swojemu ojcu i swemu ludowi: Cóż to są te posągi, którym się kłaniacie?» (Koran XXI, 52)</p> <p>„Oto powiedział Abraham do swojego ojca Azara: «Czy ty bierzesz sobie bałwany za bogów? Ja widzę ciebie i twój lud w jawnym błędzie»”. (Koran VI, 74)</p> <p>„I odpowiedzią jego ludu było tylko to, iż powiedzieli: Zabijcie go lub spalcie go! Lecz Bóg uratował go od ognia. Zaprawdę w tym są znaki dla ludzi, którzy wierzą!» (Koran XXIX, 24)</p>

Abraham znów odezwał się tymi słowami: «A może znalazłoby się tam czterdziestu?» Pan rzekł: «Nie dokonam zniszczenia przez wzgląd na tych czterdziestu». Wtedy Abraham powiedział: «Niech się nie gniewa Pan, jeśli rzeknę: może znalazłoby się tam trzydziestu?» A na to Pan: «Nie dokonam zniszczenia, jeśli znajdę tam trzydziestu». Rzekł Abraham: «Pozwól, o Panie, że ośmielę się zapytać: gdyby znalazło się tam dwudziestu?» Pan odpowiedział: «Nie zniszczę przez wzgląd na tych dwudziestu». Na to Abraham: «O, racz się nie gniewać, Panie, jeśli raz jeszcze zapytam: gdyby znalazło się tam dziesięciu?» Odpowiedział Pan: «Nie zniszczę przez wzgląd na tych dziesięciu». Wtedy Pan, skończywszy rozmowę z Abrahamem, odszedł, a Abraham wrócił do siebie” (Rdz 18, 23-33)

Na powyższych przykładach widać dobrze, że sama sytuacja, związana z ocaleniem Lota i jego rodziny oraz dyskusja Boga z Abrahamem nie różnią się w Biblii i Koranie poza jednym istotnym aspektem. W Koranie podkreślona zostaje wszechwiedza Boga. Nie ma wspomnienia o początkowej chęci ocalenia miasta, jeżeli znajdzie się w nim chociaż pięćdziesiąt osób i potem o cyklicznym zmniejszaniu tej liczby na prośbę Abrahama. Zostaje jedynie wspomniany spór w sprawie ludu Lota. Nie ma również ukazania początkowej chęci ocalenia żony Lota, która jednak odwróciła się, przez co stała się słupem soli (Rdz 19, 26). W Koranie Bóg od początku wie wszystko i na samym początku dyskusji z Abrahamem od razu stwierdza, kto zostanie ocalony, a kto ocalony nie będzie. Abraham nie podejmuje więc w Koranie rozmowy z Bogiem i nie sprzecza się z Nim, co z kolei widoczne jest w Księdze Rodzaju.

Znaczącym uzupełnieniem przez Koran informacji biblijnych jest fakt budowy przez Abrahama świątyni w Bakku, czyli w przyszłej Mekce, które to wydarzenie zostało wspomniane wyżej. Poza tym święta Księga islamu dodaje wiele informacji o życiu Abrahama w swojej ziemi ojczystej, pośród ludu wyznającego politeizm.

Historia biblijna rozpoczyna się od wezwania Boga, aby Abraham opuścił swoją ziemię i wyruszył w miejsce mu wskazane (Rdz 12, 1-5). W Koranie wiele stron jest poświęconych walce Abrahama o czystość wiary w jednego Boga jeszcze w jego ojczyźnej ziemi. Opisana jest również sytuacja dużego sporu między prorokiem i ludźmi z jego plemienia, którzy nie przyjęli wiary w jednego Boga. Kulminacja sporu nastąpiła w chwili, kiedy Abraham został skazany na spalenie. W Biblii próba spalenia w piecu Abrahama nie jest wspomniana.

Księga Rodzaju	Koran
<p>„Terach, wziąwszy z sobą swego syna Abrama, Lota - syna Harana, czyli swego wnuka, i Saraj, swą synową, żonę Abrama, wyruszył z nimi z Ur chaldejskiego, aby się udać do kraju Kanaan. Gdy jednak przyszli do Charanu, osiedlili się tam. Terach doczekał dwustu i pięciu lat życia i zmarł w Charanie. Pan rzekł do Abrama: «Wyjdź z twojej ziemi rodzinnej i z domu twego ojca do kraju, który ci ukażę. Uczynię bowiem z ciebie wielki naród, będę ci błogosławił i twoje imię rozślawię: staniesz się błogosławieństwem. Będę błogosławił tym, którzy ciebie błogosławić będą, a tym, którzy tobie będą złorzeczyli, i ja będę złorzeczył. Przez ciebie będą otrzymywały błogosławieństwo ludy całej ziemi». Abram udał się w drogę, jak mu Pan rozkazał, a z nim poszedł i Lot. Abram miał siedemdziesiąt pięć lat, gdy wyszedł z Charanu. (Rdz 11, 31-12, 4)</p>	<p>„Oto powiedział on swojemu ojcu i swemu ludowi: Cóż to są te posągi, którym się kłaniacie?” (Koran XXI, 52) „Oto powiedział Abraham do swojego ojca Azara: «Czy ty bierzesz sobie bałwany za bogów? Ja widzę siebie i twój lud w jawnym błędzie!»”. (Koran VI, 74) „I odpowiedzią jego ludu było tylko to, iż powiedzieli: Zabijcie go lub spalcie go! Lecz Bóg uratował go od ognia. Zaprawdę w tym są znaki dla ludzi, którzy wierzą!” (Koran XXIX, 24)</p>

Księga Rodzaju nie przytacza żadnych wydarzeń z życia Abrahama w jego ziemi ojczyźnej, dlatego ciężko mówić, że wszystko to, co jest opisane w Koranie o młodzięcym życiu tego proroka, jest sprzeczne z Biblią. Jednak nie można powiedzieć też, że są to rzeczy w pełni zgodne z przekazem biblijnym. Należą one do wspomnianej wcześniej kategorii „tego, co nie jest niezgodne”.

Wiele miejsc sprzecznych z Księgą Rodzaju znajduje się w innych miejscach świętej Księgi islamu. Najwyraźniejszą różnicą jest z pewnością postać ojca Abrahama. W Koranie i Biblii nosi on inne imię (jak pokazano w tabeli wyżej). Zgodnie z przekazem Księgi Rodzaju ojcem Abrahama był Terach (Rdz 11, 27). Koran w tym wypadku mówi już o Azarze (Koran VI, 47).

Kolejnym wydarzeniem, jakie pojawia się w obu Księgach, jest opis wydarzenia związanego z ofiarą Abrahama. Zgodnie z przekazem biblijnym Abraham zostaje wezwany przez Boga i otrzymuje polecenie złożenia syna w ofierze. W Koranie polecenie to Abraham otrzymuje we śnie i mówi o nim synowi wcześniej, przed złożeniem ofiary, pytając go o zdanie. Syn zgadza się, aby zostać złożonym w ofierze. W Biblii następuje to dopiero przed samym złożeniem ofiary, po długiej drodze.

Księga Rodzaju	Koran
<p>„Izaak odezwał się do swego ojca Abrahama: «Ojcze mój!» A gdy ten rzekł: «Oto jestem, mój synu» - zapytał: «Oto ogień i drwa, a gdzie jest jagnię na całopalenie?» Abraham odpowiedział: «Bóg upatrzy sobie jagnię na całopalenie, synu mój». I szli obydwaj dalej. A gdy przyszli na to miejsce, które Bóg wskazał, Abraham zbudował tam ołtarz, ułożył na nim drwa i związawszy syna swego Izaaka położył go na tych drwach na ołtarzu. Potem Abraham sięgnął ręką po nóż, aby zabić swego syna” (Rdz 22, 7-10)</p>	<p>„A kiedy ten doszedł już do wieku, kiedy mógł razem z nim się trudzić, on powiedział: «Synu mój! Oto widziałem siebie we śnie, zabijającego ciebie na ofiarę. Rozważ więc co o tym myślisz?» Powiedział: «O mój ojcze! Czyń, co ci nakazano! Ty mnie znajdziesz cierpliwym, jeśli tak zechce Bóg!»” (Koran XXXVII, 102).</p>

Również istotnie różni się sam moment powstrzymania Abrahama przez Boga. W Biblii anioł woła do Abrahama z nieba i mówi mu, aby nie podnosił ręki na chłopca oraz stwierdza, że teraz wie, że boi się Boga, gdyż nawet jedyne go syna mu nie odmówił (Rdz 22, 11-12). W Koranie wydarzenie to opisywane jest odmiennie. Abraham też zostaje zawołany, jednak jest informowany o tym, że widzenie senne wziął za prawdę; „Widzenie senne wzięłeś za prawdę. W ten sposób nagradzamy czyniących dobro. Zaprawdę, to jest doświadczenie oczywiste!” (Koran XXXVII, 105-106). Z tego tłumaczenia może wynikać, że Abraham pomylił się, biorąc za prawdę to, co było fałszem. Inaczej wers ten brzmi w tłumaczeniu Musy Çaxarxana

Czachorowskiego. Koran w jego tłumaczeniu ukazał się w Muzułmańskim Związku Religijnym w RP: „Zawołaliśmy do niego: «O Abrahamie! Potwierdziłeś już swoje widzenie. Tak oto nagradzamy czyniących dobro! Była to próba oczywista»” (Koran XXXVII, 104-106, tłum. Musa Çaxarxan Czachorowski). Tutaj widać już, że widzenie senne Abrahama nie było fałszem, było ono prawdą, a prorok wypełnił je będąc gotowym do złożenia syna w ofierze.

Przedstawione wyżej porównania zapisów ksiąg świętych pokazują, jak bardzo na rozumienie tekstu może wpływać przekład. Może on zmieniać całkowicie sens wypowiedzi. Ponieważ tłumaczenia na język polski wydają się być w tym przypadku niewystarczające, warto spojrzeć jeszcze na przekład angielski w celu lepszego zrozumienia tego wersetu w wersji oryginalnej: „And when they both submitted to *the Will of God*, and he had thrown him down on his forehead, We called to him: «O Abraham, Thou hast indeed fulfilled the dream» Thus indeed do We reward those who do good. That surely was a manifest trial” (The Holy Qur’an 37, 104-107 tłum. Maulawi Sher ‘Ali). Inny przekład angielski: „And when they had submitted and he put him down upon his forehead, We called to him: «O Abraham, you have fulfilled the vision.» Indeed, We thus reward the doers of good. Indeed this was the clear trial.” (The Quran 37, 103-106, tłum. Sahih International). W powyższym tekście pojawia się określenie *fulfilled* odnoszące się do tego, co Abraham zrobił w związku ze swoim snem, czy też widzeniem. Wyraz *fulfill* oznacza: spełnić, zaspokoić, zrealizować. Można domniemywać, że Abraham we śnie otrzymał rzeczywiste widzenie od Boga, że nie była to jego pomyłka, a wypełniając to widzenie zrealizował wolę Boga. Pokazuje to bliski związek z przekazem Księgi Rodzaju.

Jednak warto wspomnieć tu jeszcze jedną istotną różnicę. Zgodnie z tradycją muzułmańską synem mającym być złożonym w ofierze był Ismail a nie Izaak, jak to opisuje Księga Rodzaju¹⁹. Ważnym elementem wspomnianej ofiary jest to, że Izaak uznawany jest za przodka narodu izraelskiego, a Ismail za przodka arabów.

Podsumowanie

W artykule przedstawiono postać proroka Abrahama z punktu widzenia islamu i świętej Księgi tej religii – Koranu. W celu lepszego zrozumienia jego roli, przedstawiono również charakter Koranu jako Księgi objawionej oraz funkcje pełnione przez proroków islamu.

W artykule ponadto przedstawiono życie proroka Abrahama tak, jak zostało ono ukazane w Księdze Rodzaju i Koranie. Porównania dokonano w oparciu

¹⁹ <http://m.qtafsir.com/Surah-As-Saaffat/Ibrahims-Emigration,-the-Test---> [dostęp: 17.09.2021].

o dostępne zapisy w języku polskim oraz angielskim. Wskazano na podobieństwa jak i różnice, które w konsekwencji mogą mieć wpływ na wzajemne zrozumienie między ludźmi uznającymi autentyczność Koranu lub Księgi Rodzaju jako dzieła objawionego lub natchnionego przez Boga.

Nie ulega wątpliwości, że Abraham pełni istotną rolę zarówno w Księdze Rodzaju jak i Koranie. Jednak życie tego proroka jest w nich ukazane w nieco inny sposób. Mimo to, jak pokazano powyżej, większość wydarzeń opisywanych w Koranie i Księdze Rodzaju, dotyczących życia Abrahama, jest albo podobna do siebie, albo też nie jest ze sobą sprzeczna w tym znaczeniu, że nie wyklucza się nawzajem. Różnice, jakie zachodzą między tymi dwoma przedstawieniami, dotyczą przede wszystkim osób z najbliższego kręgu Abrahama - jego ojca oraz syna mającego być złożonym w ofierze, czy też wydarzeń z wczesnych lat życia tego proroka.

Abraham jako prorok islamu ukazany jest podobnie jak każdy inny prorok tej religii. Jest prawdomówny, wierny Bogu i przede wszystkim wiernie wyznaje i stara się szerzyć monoteizm. Historia życia Abrahama ukazana w Księdze Rodzaju przedstawia dzieje tego proroka w niektórych miejscach podobnie. Jednak mimo to należy pamiętać o istotnych różnicach między życiem Abrahama przedstawionym w Koranie i Księdze Rodzaju. Wszystkie powyżej zaprezentowane wydarzenia pokazują dużą ilość podobieństw w przedstawieniu życia tego proroka. Jednakże widoczne są również różnice, jak chociażby imię ojca Abrahama.

Literatura:

- Bielawski, J., *Komentarz do Koranu w: Koran*, Warszawa 1986, s. 741-829.
- Danecki, J., *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2011.
- Gulen, M.F., *Muhammad. Wysłannik Boga - nowe spojrzenie*, Białystok 2013.
- Homerski, J. red., *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Poznań - Warszawa 1973.
- Kościelniak, K., *Wpływ Biblii na Koran*, „Studia Nauk Teologicznych”, 4 (2009), <https://czasopisma.kul.pl/snt/article/view/9161>.
- Markowski, R., *Muzułmańskie pojęcie zbawienia w ujęciu porównawczym z doktryną katolicką*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, XVIII (2005). <https://digital.fides.org.pl/dlibra/publication/402/edition/343>.
- Nosowski, J., *Teologia Koranu. Wykład systematyczny*, Warszawa 1970.
- Stefaniuk, T., *Islam wobec judaizmu i chrześcijaństwa - perspektywa Koranu*, „Nurt SVD”, 1 (2017). <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-4bae8220-b35d-4bff-bfad-1bc36b4a5e5b>.

Źródła internetowe:

<http://m.qtafsir.com/Surah-As-Saaffat/Ibrahims-Emigration,-the-Test---> [dostęp: 17.09.2021].